

podle §u 125 a 126 nesp. říz. odkázání, by pořadem práva popírali platnost onoho posledního pořízení a odkazů v něm učiněných. Toto usnesení nabylo moci práva. Avšak ono poslední pořízení jest pouhým dovětkem a nikoli závětí, jak z obsahu jeho jest patrné. Nemělo býti proto řízení podle § 125 a 126 nesp. říz. vůbec zaváděno. Žalobci, podrobivše se onomu usnesení, domáhají se touto žalobou neplatnosti onoho posledního pořízení, ale nicméně v žalobním ději poukazují na to, že žalovaným dostává se cenných odkazů, a neuvádějí, že v posledním pořízení jsou žalované povolány za dědice. V prosbě žalobní mluví sice o »testamentu z 27. prosince 1925«, ale patrné jest, že slova »testament« neužívají v technickém slova smyslu (§ 553 obč. zák.), nýbrž tím pouze věrně přejímají titul, jakým jest opatřena listina jako poslední pořízení soudu předložená. V důsledku toho jest projednávána žaloba pouhou určovací žalobou podle § 228 c. ř. s., při níž zájem žalobců na brzkém rozhodnutí sporného právního poměru jest dán tím, že žalobcům uloženo jest žalobu do určité doby podati.

Ve věci samé jde pouze o otázku, zda ono pořízení může býti platné jako ústní. Jak již v plenárním rozhodnutí ze dne 13. března 1922, čís. 1538 sb. n. s. dovozeno, jest zůstaviteli při posledním pořizování forma poslední vůle prostředkem k účeli a nikoli účelem samým. Tomu učí nezkalený poznatek, čerpaný z denního života. Zůstaviteli zpravidla nezáleží na určité formě posledního pořízení, nýbrž na tom, by s právním účinkem pořídil o svém jmění; pořizuje-li písemně, lze z pravidla důvodně předpokládati, že, je-li písemné pořízení z jakéhokoliv formálního důvodu neplatným, zůstavitel, kdyby to byl předvídal, byl by beze všeho souhlasil i s tím, by poslední pořízení bylo zachováno v platnosti alespoň jako ústní. Podle zjištění nižších stolic nebylo v případě, o nějž jde, při listině označené jako »testament« vyhověno předpisu §u 579 obč. zák., jelikož dva svědci poslední vůle podepsali listinu bez dodatku poukazujícího na jejich vlastnost jako svědků. Za to jsou tu náležitosti ústního pořízení podle §u 585 obč. zák. Dovolatelé poukazují na to, že došlo k sepsání listiny, že tato listina označena jest jako »testament« a že žádný ze svědků nepotvrdil, že měl býti zřízen ústní testament a že by listina byla bývala sepsána jen jako pomůcka paměti. Tím vším však, jak shora uvedeno, není ještě prokázáno, že zůstavitelka chtěla jen písemně pořizovati, tak totiž, by v tom případě, nebude-li listina platiti jako písemné pořízení, měl nastoupiti takový stav, jakoby vůbec nebylo učiněno poslední pořízení. To neplyne ani z té okolnosti, že zůstavitelka listinu spolupodepsala. Nelze přisvědčiti názoru dovolatelů, jakoby jen osoba, která není při dobrém smyslu a není s to, by se podepsala, měla příčinu ústně pořizovati.

Čís. 6975.

Smluvní pokuta podléhá i při obchodech soudcovskému zmírnění.

Smlouva, již byla změněna dřívější úmluva, již dal výrobce velkoobchodníku do výhradního prodeje vyrobené zboží za určitý rabat

z běžných cen, v ten rozum, že prodej byl vyhrazen určitým zákazníkům a rabat byl snížen, nepříčí se dobrým mravům. Smlouva taková nepříčí se ani zákonu ze dne 7. dubna 1870, čís. 43 ř. zák.

Velkoobchodník, jenž rozprodává továrníkovy výrobky spotřebitelům, není zbytečným článkem obchodu ve smyslu §u 11 čís. 4 lich. zák.

(Rozh. ze dne 8. dubna 1927, R I 106/27.)

Strany uzavřely obchodní ujednání, podle něhož byla žalobkyně pověřena na dobu šesti let výhradním prodejem všech lahví stranou žalovanou v její továrně vyrobených a strana žalovaná nesměla sama lahve přímo odběratelům dodávati. Toto ujednání bylo dne 26. října 1921 zrušeno novou dohodou, podle níž nesměla žalovaná strana po dobu pěti let ani přímo ani nepřímo nabízet, prodávati a dodávati své výrobky určitě smluveným firmám, dotazy a zakázky těchto vyhražených firem se týkající měla žalující straně k vyřízení postupovati a za každou lahev, kterou by s porušením tohoto závazku sama prodala, byla povinna zaplatiti smluvní pokutu soudcovskému zmírnění nepodléhající ve výši 5 Kč. Ježto strana žalovaná skutečně takto prodala a dodala firmě V. v roce 1924 celkem 1200 lahví, domáhala se žalující firma na ní smluvní pokuty 6.000 Kč za těchto 1200 lahví. *Procesní soud první stolice* uznal podle žaloby. *Důvody*: Žalovaná strana navrhla zamítnutí žaloby namítajíc především neplatnost a nezávaznost dohody, poněvadž prý jest nemravnou, ohrožuje hospodářskou situaci strany žalované, uzavřena byla za jiných výrobních poměrů, jest závisla od ochoty osob třetích, jeví se býti materiálně řetězovým obchodem, zakládá ve skutečnosti kartel a příčí se zákonu koaličnímu a namítala dále, že smluvní pokuta jest nepřiměřená a v souzeném případě jako náhrada skutečné škody nemístná, poněvadž strana žalující žádné škody neutrpěla, a konečně, že žalující strana není aktivně legitimována k žalobě, poněvadž úmluva, o níž jde, uzavřena byla nejen s ní, nýbrž též s firmou Josef F. Soud, vzav nesporné skutečnosti ve smyslu §u 266 c. ř. s. za pravdivé, shledal námítky strany žalované lichými a žalobní nárok odůvodněným. Podle §u 879 obč. zák. za smlouvy, příčí se dobrým mravům pokládati jest zejména smlouvy, při nichž někdo kořistí z lehkomyšlnosti, tísně, mdlého rozumu, nezkušenosti nebo vzrušení myslí jiného tím, že dá sobě neb osobě třetí za plnění slíbiti nebo poskytnouti vzájemné plnění, jehož majetková hodnota je v nápadném nepoměru k hodnotě jeho plnění. Srovnají-li se obě úmluvy, o něž jde, nelze v nich nalézti nic, co by bylo lze podřaditi pod pojem nemravnosti. Obě smlouvy uzavřeny byly svobodně a dobrovolně, po delším vzájemném jednání a zevrubném uvážení všech okolností a za tím účelem, aby se umožnil klidný vývoj žalované společnosti, a výhody, jež z nich obě strany získávají, jsou oboustranné a cenné, takže o nějakém ukvapení, lehkomyšlném vykořisťování té neb oné strany nelze mluvit. Podle původní smlouvy — ostatně již zrušené — mohla se žalovaná strana po dobu šesti let věnovati pouze výrobní činnosti a přenesla celou starost o od-

byt svých výrobků a risiko s tím spojené na stranu žalující, podle dohody nové získala znovu právo na volné nakládání s polovicí své celkové výroby, podržela odběratele stranou žalující již získané, získala zmenšení rabatu poskytovaného straně žalující z 15% na 10% a vyhradila — a to jen na dobu pěti let — straně žalující právo odbytu pouze ohledně řady zcela určitých smluvených firem pod konvenční pokutou, která již i podle původní smlouvy byla ujednána. Není tedy pravda, že smlouva uzavřena jest výhradně v neprospěch strany žalované, a strana žalovaná také nijak konkrétně netvrdila a neprokázala, že by její dodržení znamenalo její hospodářskou zkázu. Proto také nelze vzít zřetel na další její tvrzení, že smlouva byla uzavřena za jiných, v roce 1921 panujících hospodářských poměrů, neboť takováto změna — i kdyby byla nastala — sama o sobě nemůže mít za následek zrušení všech dříve uzavřených smluv a risiko takové nesou obě strany, nemohouce se na ně odvolávat, pokud nemá za následek úplnou neproveditelnost smlouvy. Námitka, že splnění smlouvy jest odvislým od ochoty třetích osob, odporuje zřejmě duchu i textu úmluvy, neboť, i kdyby se některé z firem vyhrazených straně žalující skutečně zdráhaly s ní nebo jejím prostřednictvím obchodovati, měla žalovaná strana povinností zakázku jí samé přímo od nich došlé žalující straně postoupiti ku vyřízení.

Že sporná dohoda zakládala řetězový obchod, jest nesprávné, neboť již původní úmluva měla pouze za účel rozdělení organizaci celého obchodu mezi obě strany tím, že strana žalovaná obstarávala výrobu a strana žalující odbyt, a novou úmluvou byla otázka jen poněkud jinak znovu upravena, takže nelze tvrditi, že se vsunuje zde mezi výrobce a spotřebitele neoprávněný cizí článek za účelem zvýšení cen prodejních, za jichž základ dle obou smluv již předem jsou ustanoveny panující ceny kartelové.

Také neprávem namítá žalovaná strana, že porušuje se smlouvou, o níž jde, zákon ze dne 7. dubna 1879, čís. 43 ř. zák. nebo že se jí zakládá cenový kartel, neboť nejde v ní o stanovení nebo zvýšení cen zboží, nýbrž jen o to, že straně žalující má býti z běžných cen prodejních vyhrazen místo původních 15% rabatu pouze 10% a to jen z oné její obchodní činnosti, která se vztahuje na obmezenou část jejího původního zákaznictva, čímž cena prodejní sama není dotčena.

Že by konvenční pokuta byla přípustna jen tam, kde bude prokázána skutečná škoda, z ustanovení §u 1336 obč. zák. nikterak nevyplývá a neměla by pak úmluva smluvní pokuty vůbec smyslu; stačí, že nastal případ, o němž podle celkového stavu věci lze souditi, že spojen jest s újmou na straně, v jejíž prospěch pokuta byla stanovena. O tom v souzeném případě nemůže býti pochybnosti, ježto protismluvním jednáním strany žalované přichází žalující strana právě o svůj obchodní zisk ve formě vymíněného rabatu. Poněvadž pak jde v souzeném případě o obchod a protokolované obchodníky na obou stranách, platí článek 284 obč. zák., podle něhož výše umluvené konvencionální pokuty je neobmezena a nepodléhá soudcovskému zmírnění.

O d v o l a c í s o u d zrušil napadený rozsudek a vrátil věc soudu prvě

stolice, by, vyčkaje pravomoci, ji znovu projednal a rozhodl. D ů v o d y: Odvolací důvody neúplnosti řízení a nesprávného práv. posouzení věci lze uznati za důvodné jen v tom směru, že první soud odmítl námitku přemrštěnosti požadované konvenční pokuty 6000 Kč a stranou žalovanou in eventum žádané zmírnění této pokuty, aniž provedl důkazy nabízené stranou žalovanou o přemrštěnosti pokuty. Pokud se týče ostatních námitek žalované strany proti žalobnímu nároku přidává se odvolací soud k názoru prvního soudu, že námitky ty nemají místa, a to, aniž by pokládal za nutné stranou žalovanou nabízené důkazy v tomto směru provést, poněvadž lichost námitek těch vyplývá již ze skutečností mezi stranami nesporných a z písemných smluv. Pokud se především týče vytýkané nemravnosti a proto nicotnosti smlouvy ze dne 26. října 1921, z níž dovozuje žalující strana nárok na zaplacení propadlé konvenční pokuty, sluší zdůrazniti, že dobrým mravům příčí se smlouva ovšem nejen tehdy, když jejím předmětem jest něco v užším smyslu slova nemravného, nýbrž i tehdy, když jejím předmětem jest to, což se považuje mezi poctivými lidmi za nepřípustné z důvodu zneužití nezkušenosti druhé strany, obcházení zákona, poškození veřejných zájmů atd. Než ve smlouvě, o niž tu jde, žádný z těchto předpokladů nelze shledati. Smlouva ta znamenala proti předchozí smlouvě, jejíž změnou povstala, značnou úlevu pro stranu žalovanou, neboť, kdežto dřívější smlouvou byl přenechán žalující straně výhradný prodej všech lahvových výrobků žalované strany proti 15% nímu rabatu z běžných cen, byl smlouvou, o niž tu jde, straně žalující vyhrazen prodej výrobků strany žalované jen určitým seznamenáným zákazníkům a rabat z běžných kupních cen žalobkyni přiznaný snížen byl z původních 15% na 10%. Výhodnosti této nové smlouvy svědčí zejména věta, že smlouva dřívější mezi smluvními stranami byla zrušena ve vzájemné dohodě, že žalobkyně dobrovolně se zrušením tím souhlasila, by umožnila klidný vývoj žalované společnosti, což se jí ve zvláštním přípise dosvědčuje. Již tyto skutečnosti přímo vylučují, že strana žalující, která, přistoupivši na smlouvu, pro stranu žalovanou výhodnější, přicházela jejímu přání vsříc, zneužila nezkušenosti žalované strany, nebo ji k uzavření smlouvy byla přinutila. Vylučují to tím spíše, poněvadž žalovaná strana jest akciovou společností a k uzavření smlouvy pro ni tak závažné a důležité s její strany tedy dojíti mohlo jen na základě usnesení její správní rady, tudíž po zralé úvaze. Poněvadž smlouvy tohoto druhu mezi velkovýrobcem a velkoobchodníkem jsou v obchodním životě něčím úplně obvyklým a zákony nezakázaným, nelze v jejím předmětu shledati nic nemravného, aniž něco, co se považuje mezi poctivými lidmi za nepřípustné z důvodů nemravnosti. Žalovaná strana dovozuje nemravnost řečené smlouvy, tvrdíc, že se jí v jejím důsledku výroba vůbec nevyplácela, že se octla v naprostém poddanství žalobkyně a že vydána byla libovůli žalobkyně. Než o správnosti tohoto tvrzení pochybovati jest aspoň potud, že se tyto důsledky smlouvy dostavily ihned po uzavření smlouvy, poněvadž vyloučiti jest, že by strana žalovaná jako akciová společnost smlouvu pro ni hned zprvu nevýhodnou a škodlivou byla uzavřela. Do-

stavily-li se však ony důsledky smlouvy teprve později následkem změných hospodářských nebo výrobních poměrů, jest to náhodou, která se udála v osobě strany žalované a jejíž důsledky ona nésti musí, jelikož každá smlouva, která ukládá — jako smlouva, o níž tu jde — smluvním stranám závazky na celou řadu let, dle své povahy již zahrnuje v sobě nebezpečí, že za změných poměrů smluvní závazky pro tu neb onu stranu stanou se méně výhodnými nebo přímo škodlivými. Nastanou-li tyto důsledky smlouvy, nelze ji z toho jediného důvodu prohlásiti za nemravnou a proto nicotnou; přičilo by se to zásadám občanského práva, které stanoví v určitých případech závaznost i odvážných smluv (29. hlava obč. zák.). Právním soudem pokládá za nedůvodné další námitky strany žalované, že smlouva ze dne 26. října 1921 jest nicotnou, poněvadž zahrnuje v sobě řetězový obchod a přičí se zákonu koaličnímu ze dne 7. dubna 1870, čís. 43 ř. zák. Nebyly prokázány ba ani tvrzeny skutečnosti, z nichž by bylo lze souditi, že účelem smlouvy bylo, vyháněti do výše prodejní ceny výrobků, jichž se smlouva týkala, ba že by k takovému důsledku smlouvy bylo došlo a proto o skutkové podstatě řečených trestných skutků řeči býti nemůže. Lichou jest i námitka strany žalované, ovšem teprve v odvolání uplatněná, že straně žalující nedostává se práva k vymáhání smluvní pokuty, poněvadž neuplatnila zároveň smluvně jí vyhrazeného práva, žádati, by prodeje protismluvně stranou žalovanou provedené, platily jako na její účet uzavřené. Právo toto jest žalobkyni ve smlouvě vyhrazeno vedle nároku na smluvní pokutu a neodvisle od tohoto práva a proto nelze žalobkyni upřítí oprávnění z oněch obou práv uplatniti jen jedno. Odvolací soud přidává se tudíž k právnímu názoru soudu první stolice, že smlouva ze dne 26. října 1921 není nicotnou, nýbrž jest po právu a že tudíž jest po právu i z ní vyplývající žalobní nárok na zaplacení smluvní pokuty vzhledem na to, že případ, pro který podle smlouvy smluvní pokuta propadá, nesporně nastal.

Než soud odvolací shledává odvolatelkou vytýkanou neúplnost řízení a nesprávné právní posouzení věci v tom, že první soud, vycházející ze stanoviska, že smluvená pokuta, která podle čl. 284 obch. zák. při obchodech nepodléhá co do výše omezení, nemůže ani býti snížena, nepřihlédl k námitce strany žalované, že požadovaná smluvní pokuta jest přemrštěna a nabízený o tomto tvrzení důkaz znalci nepřipustil a neprovedl. Článek 284 obch. zák. neobsahuje výslovného ustanovení, že smluvní pokuta při obchodech nepodléhá případnému zmírnění soudem. Důsledkem toho přichází v tomto ohledu podle čl. 1 obch. zák. v platnost ustanovení občanského práva, a to ustanovení §u 1336 obč. zák., který v novelisovaném svém znění stanoví, že ve všech případech smluvní pokuta, byla-li dlužníkem prokázána její přemrštěnost soudem, po případě po slyšení znalců, má býti zmírněna. Poněvadž tudíž v tomto případě strana žalovaná namítala přemrštěnost požadované smluvní pokuty a ji také náležitě odůvodnila, náleželo prvnímu soudu přemrštěnost, nebo přiměřenost požadované smluvní pokuty po případě pro-

vedením nabízeného důkazu znalci zjistiti a dle výsledku tohoto důkazu eventuálně požadovanou smluvní pokutu zmírniti.

Nejvyšší soud nevyhověl rekursu ani té ani oné strany.

D ů v o d y:

Žalující strana napadá rozhodnutí odvolacího soudu potud, pokud jím bylo vyhověno odvolání žalované firmy a zrušen rozsudek první stolice. Tvrdí, že konvenční pokuta, smluvená mezi dvěma protokolovanými firmami, nepodléhá soudcovskému zmírnění. Zákon prý to vylučuje. Ale ani v tom případě, kdyby mu podléhala, nebylo by potřeba připouštět důkaz znalci, protože soud sám mohl posoudit její přiměřenost. Konečně vytýká po formální stránce, že odvolací soud nemohl připustit znalecký důkaz, protože odvolatelka neučinila takového návrhu. Než odvolací soud právem uznal a správně odůvodnil, že i konvenční pokuta smluvená při obchodech podléhá soudcovskému zmírnění. K jeho vývodům budiž dodáno, že na tom stanovisku stojí i nová literatura: Ehrenzweig, Privatrecht, II. str. 179, Mayr, Bürgerliches Recht, II. str. 74 i judikatura sb. n. s. č. 1975, 5278. Zákonitého předpisu, který by pro obchody stanovil něco jiného, než co předpisuje § 1336 obč. zák., není. Žalobkyně neprávem tvrdí, že žalovaná nenabídla znaleckého důkazu o nepřiměřenosti smluvené pokuty. Nabídla jej v žalobní odpovědi. Ale nebylo by vadou ani, kdyby toho nebyla učinila, neboť namítla, že smluvená pokuta je přemrštěná s ohledem na konkrétní okolnosti případu. Podle právního názoru nahoře uvedeného bylo povinností soudu o této námitce jednat i rozhodnouti, po případě po slyšení znalců, jak výslovně předpisuje § 1336 obč. zák. Znalecký důkaz mohl připustiti i z úřední moci (§ 351 c. ř. s.). Otázka přiměřenosti nebo přemrštěnosti smluvní pokuty musí býti napřed stranami probrána a potom teprve bude moci soud rozhodnouti o tom, potřebuje-li pro posouzení věci slyšeti znalce. Za nynějšího stavu nelze tvrditi, že soud mohl rozhodnouti tuto otázku sám, aniž musel provést znalecký důkaz. Rekurs žalobkyně není tudíž odůvodněn.

Žalovaná strana napadá rozhodnutí odvolacího soudu potud, pokud nebylo úplně vyhověno jejímu odvolání, a opakuje v podstatě ve svém rekursu vývody odvolání. Námitku nemravnosti smlouvy správně posoudil již odvolací soud a odvolací soud se úplně připojuje k jeho vývodům. Podotknuto budiž, že podle nesporného přednesu stran byla mezi stranami docela dobrovolně uzavřena smlouva, že výrobce (žalovaná) přenechává prodej svých výrobků určitým spotřebitelům prostřednictvím žalobkyně. V tom nemůže býti shledána závada proti mravnímu řádu. Není v tom ani nic nespravedlivého. Že výsledek byl pro výrobce nepříznivý — jak žalovaná tvrdí — není důvodem prohlásiti smlouvu za neplatnou. To výstižně odůvodňuje odvolací soud.

Pokud se týče námitky řetězového obchodu, má stížnost pravdu v tom, že není podstatným skutkovým znakem takového obchodu, by byly prokázány skutečnosti, z nichž by se mohlo souditi, že účelem

smlouvy bylo vyhnati do výše prodejní ceny výrobků. Zákon (§ 11 čís. 4 ze dne 17. října 1919, čís. 568 sb. z. a n.) předpokládá pouze, že řetězový obchod nebo jiné pletichy jsou způsobilé stupňovati cenu předmětu. Než ty skutkové okolnosti, na nichž zakládá stěžovatelka své tvrzení, že v tomto případě se jedná o řetězový obchod, tomu nenasvědčují. Podle názoru dovolacího soudu vykládá pojem řetězového obchodu správně ministerstvo spravedlnosti ve sdělení č. 79, str. 116/24 min. věst. a výklad ten sluší považovati za přílehlavý i pro dobu, kdy byla uzavřena mezi stranami sporná smlouva, aspoň potud, zda žalující strana se vsunula do oběhu zboží jako článek hospodářsky nutný a účelný. Dle názoru dovolacího soudu je možno považovati velkoobchodníka, který rozprodává továrnicky výrobky spotřebitelům za takový nutný, neb aspoň účelný článek. Ku předpokladu, že by ta činnost žalobkyně byla způsobilá stupňovati ceny lahví, neposkytují skutková udání žalované strany důvodu. Vždyť výdělkem žalobkyně měl býti rabat, který jí měla poskytovati žalovaná.

Stížnost vytýká neprávem, že odvolací soud nepřihlížel k výtce žalované strany, že při výkladu smlouvy je nutno přihlížeti ke změněným hospodářským poměrům, a že je jí nutno vykládati s hlediska klausule rebus sic stantibus. Odvolací soud k ní zřejmě přihlížel, neboť uvedl v rozsudku, »že se přidává k právnímu názoru první stolice, že smlouva z 26. října 1921 není nicotnou, nýbrž jest po právu —«. K tomu názoru dospěl soud první stolice také na základě úvahy, že smlouva byla uzavřena za jiných hospodářských poměrů. Odvolací soud zřejmě převzal toto odůvodnění za své. Právem, neboť změna nebyla taková, aby se dotkla samých základů smlouvy a aby ji učinila neproveditelnou. Totéž platí o další výtce, že prý odvolací soud se nezabýval námitkou, že smlouva je neplatná proto, že žalovaná strana jí ztratila svou hospodářskou nezávislost. I tu se odvolací soud zřejmě přiklonil k mínění prvního soudu, že není pravda, »že celá smlouva uzavřena jest výhradně v neprospěch strany žalované a strana žalovaná také nijak konkrétně netvrdila a neprokázala, že by její dodržení znamenalo její hospodářskou zkázu«. Stížnost opakuje námitku, že smlouva mezi stranami je neplatna podle koaličního zákona. Tu námitku vyvrátily docela případně rozsudky první a druhé stolice. Stížnost tvrdí, že ze smlouvy plyne, že zboží se musí prodávati za ceny kartelové. Tím prý je prokázán její účel i důsledek. Než zákon (§ 4 zák. koaličního ze 7. dubna 1870, č. 43 ř. z.) praví, že právního účinku nemají smlouvy živnostníků, učiněné k tomu konci, by se zvýšila cena nějakého zboží na újmu občanstva. Ten účel nelze vyčísti ze zmíněné smlouvy.

Čís. 6976.

Oprávněnost pozemkové reformy.

Předpisy o vyvlastnění jsou předpisy práva veřejného, ať se úprava stala mezistátními smlouvami nebo zákonem vnitrostátním. Podle československého práva nemůže cizozemec z důvodu, že jest cizozemcem,